

*Сектор конституційного та адміністративного права
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
Запорізький національний університет
Навчально-наукова лабораторія дослідження проблем службового права
НАПрН України*

*Кафедра адміністративного права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

*ГО «Європейський центр верховенства права»
ГО «Асоціація фахівців адміністративного права»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник тез доповідей та повідомлень
за матеріалами круглого столу
(м. Харків, 17 березня 2023 р.)**

Електронне наукове видання

Харків – 2023

УДК 342.95:341.231.14"364"(082)
Т65

Редакційна колегія

д-р юрид. наук, проф. *Д. В. Лученко*; д-р юрид. наук, проф. *Т. О. Коломоєць*; канд. юрид. наук *М. І. Белікова*; PhD *Д. С. Кремова*

Трансформація законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнного часу: стан та перспективи : збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами круглого столу (м. Харків, 17 березня 2023 р.). – Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2023. – 232 с. – Електронне наукове видання. – <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>. ISBN 978-617-8198-04-9

У збірнику представлено наукові праці учасників круглого столу «Трансформація законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнного часу: стан та перспективи», який відбувся 17 березня 2023 .

До збірника увійшли тези доповідей та повідомлень учасників круглого столу, що відображають результати наукових пошуків авторів із висвітлення актуальних питань правового регулювання в умовах воєнного стану та перспективного законодавства у післявоєнний період.

Збірник розраховано на науковців, викладачів, практичних працівників, студентів, а також широке коло читачів, які цікавляться цією проблематикою.

Видається мовою оригіналу в авторській редакції. Відповідальність за зміст наукової праці несе автор.

ISBN 978-617-8198-04-9

УДК 342.95:341.231.14"364"(082)
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2023

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-vid-13-bereznia-2022-r-t61222> (дата звернення: 04.03.2023).

3. Росія завдала Україні збитків та руйнувань на 600-750 млрд – Шмигаль. *Слово і Діло – Аналітичний портал*. URL: [https://www.slovoidilo.ua/2023/02/02/novyna/polityka/rosiya-zavdala-ukrayini-zbytkiv-ta-rujnuvan-600-750-mlrd-shmyhal#:~:text](https://www.slovoidilo.ua/2023/02/02/novyna/polityka/rosiya-zavdala-ukrayini-zbytkiv-ta-rujnuvan-600-750-mlrd-shmyhal#:~:text=(дата звернення: 04.03.2023).) (дата звернення: 04.03.2023).

4. Триумф забудовників. Що не так з новим законом про реформу містобудування. *Texty.org.ua*. URL: <https://texty.org.ua/articles/108527/triumf-zabudovnykiv-abo-shcho-ne-tak-z-novym-zakonom-pro-reformu-mistobuduvannja/> (дата звернення: 03.03.2023).

5. Петиція № 22/173046-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/173046> (дата звернення: 05.03.2023).

6. Фурман А. Реформування містобудування: що змінює проєкт №5655. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/216060_reformuvannya-mstobuduvannya-shcho-zmnyu-prokt-5655 (дата звернення: 04.03.2023).

7. Що не так із законом 5655 про реформу містобудування. *The Village Україна*: веб-сайт. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/asking-question/334133-zakon-mistobuduvannya> (дата звернення 05.03.2023).

ОНИЩИК Юрій,
д.ю.н., проф.,
завідувач кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет
технологій та дизайну

СУДОВА ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну все наше суспільне життя та функціонування країни в цілому зазнало вимушених змін. Безпосередньо ці зміни не оминули й податкової сфери, як наслідок з'явився значних масив судової практики щодо оподаткування в умовах воєнного стану.

Судова практика є особливою формою відображення характеру розвитку податкових правовідносин у процесі формування і реалізації норм податкового законодавства. Вона відіграє роль фактора, який спрямований не тільки на удосконалення норм законодавства, але й в окремих випадках надає змогу усунути прогалини в праві і в законодавстві [1, с. 72–75].

У вирішенні податкових спорів вагоме значення мають правові позиції Верховного Суду, оскільки згідно ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права [2].

Аналіз судової практики щодо оподаткування в умовах воєнного стану показує, що найпоширенішими у цій категорії справ є податкові спори з питань зовнішньоекономічної діяльності, податкових зобов'язань, земельного податку і орендної плати, відповідальності платника, процесуальних питань. Важливими були рішення Верховного Суду щодо застосування преюдиції з питань оподаткування.

Серед висновків Верховного Суду щодо оподаткування в умовах воєнного стану заслуговують на увагу такі [3]:

1) невиконання зобов'язання особою може бути підтверджене обставинами непереборної сили, що звільняє таку особу від відповідальності. Передбачене застосування відповідальності за порушення термінів розрахунків у іноземній валюті до резидентів, що порушили терміни розрахунків, крім суб'єктів господарювання, що провадять діяльність на території проведення антитерористичної операції на період її проведення;

2) якщо платник податків у охоплений перевіркою період провадив діяльність на території проведення антитерористичної операції, то в податкового органу відсутні правові підстави для нарахування йому пені в порядку ст. 4 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті» у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин;

3) неподання платником податкової звітності з податку на додану вартість, що зумовлене настанням обставин непереборної сили та підтверджується належним сертифікатом Торгово-промислової палати України та відповідно до ст. 10 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», є підставою для звільнення від відповідальності за невиконання (неналежного виконання) зобов'язань, а також застосування до особи передбачених пп. «г» п.184.1 Податкового кодексу України негативних наслідків у вигляді анулювання реєстрації платником податку на додану вартість є необґрунтованим;

4) положення Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02.09.2014 р. № 1669-VII є спеціальною нормою, яка для суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність на відповідній території протягом визначеного періоду в часі, на підставі об'єктивних обставин щодо проведення антитерористичної операції та за умови отримання висновку Торгово-

промислової палати України, передбачає підстави для звільнення від відповідальності, зокрема в частині неналежного виконання обов'язку своєчасного подання податкової звітності;

5) положення Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» не встановлюють податкової пільги, що розповсюджується на платника податків. Сертифікат Торгово-промислової палати України про настання обставин непереборної сили є належним доказом на підставі ст. 10 цього Закону для звільнення платника податків від відповідальності, передбаченої абзацом другим п. 120.1 ст. 120 Податкового кодексу України, за неналежне виконання зобов'язань щодо своєчасної подачі вказаного розрахунку за користування надрами;

6) установлення причиново-наслідкового зв'язку між обставинами непереборної сили з виникненням податкового боргу (тобто визнання його безнадійним) є компетенцією суб'єкта владних повноважень за результатами розгляду заяви платника. Ці обставини впливають на право платника бути звільненим від виконання обов'язку щодо погашення податкового боргу шляхом його списання;

7) неодноразове намагання платника, що здійснив перереєстрацію з неконтрольованої території до контрольованої території України, яка належить до території проведення АТО, зареєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригувань у межах установлених граничних строків, а потім безпідставне їх неприйняття контролюючим органом свідчить про відсутність протиправної бездіяльності платника податків і виключає склад податкового правопорушення;

8) звільнення платника від відповідальності на підставі підпункту 38.4 п. 38 підрозд. 10 розд. XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України є безумовним обов'язком податкових органів, зокрема, якщо фактичним місцезнаходженням філії, представництва, відокремленого чи іншого структурного підрозділу юридичної особи є тимчасово окупована територія, а місцезнаходженням відповідної юридичної особи є інша територія України або територія населених пунктів на лінії зіткнення.

Серед висновків Верховного Суду щодо застосування преюдиції з питань оподаткування в умовах воєнного стану, на наш погляд, доцільно виокремити такі [4]:

1) преюдиційного значення набувають лише встановлені судовим рішенням факти, а не правові висновки суду та/або результат розгляду конкретної справи;

2) преюдиційність у процесуальному праві має вираження у вигляді обов'язку суду, який розглядає справу, прийняти без перевірки та доказів факти, які раніше вже були встановлені набутим законної сили судовим рішенням або вироком у будь-якій іншій справі. Преюдиційність дає змогу уникнути ухвалення суперечливих судових фактів щодо того ж питання та вирішувати справи з найменшими витратами часу й засобів;

3) для даних податкового обліку преюдиційне значення має не те, про що сторони домовилися, а те, що вони вчинили, тобто не зміст зобов'язання, а його фактичне виконання;

4) з огляду на положення ч. 4 ст. 78 Кодексу адміністративного судочинства України обставини щодо визнання в судовому порядку неправомірності визначеного податковим органом у вимозі грошового зобов'язання мають силу преюдиції та доводять факт відсутності боргу;

5) вирок щодо посадової особи контрагента за ст. 205 Кримінального кодексу України, а також ухвала про звільнення особи від кримінальної відповідальності за цією статтею у зв'язку із закінченням строків давності не можуть створювати преюдицію для адміністративного суду, якщо тільки суд кримінальної юрисдикції не встановив конкретні обставини щодо дій чи бездіяльності платника податків. Такі вирoki чи ухвала суду за результатами розгляду кримінального провадження має оцінювати адміністративний суд разом із наданими первинними документами та обставинами щодо наявності первинних документів, правильності їх оформлення, можливості виконання (здійснення) спірних господарських операцій, їхнього зв'язку з господарською діяльністю платника податків та можливого використання придбаного товару (робіт, послуг) у подальшій діяльності;

6) з огляду на положення ст. 90 Кодексу адміністративного судочинства України обставини підлягають встановленню адміністративними судами під час розгляду відповідних спорів по суті на підставі всіх належних і допустимих доказів. Жоден із доказів не має наперед установленної сили, зокрема будь-які дані, отримані в межах кримінальних проваджень. Ці дані підлягають ретельній перевірці безпосередньо судом, що розглядає справу, на підставі офіційності з'ясування обставин справи, а також якщо платник обґрунтовано заперечує достовірність відповідних даних. Визначальним для вирішення спорів про наявність податкових наслідків за результатами вчинення господарських операцій є дослідження сукупності обставин та первинних документів, які можуть як підтверджувати, так і спростовувати реальність господарських операцій;

7) лише досудове розслідування, порушене за фактом фіктивного підприємництва, не вказує на безтоварність господарських операцій за участю суб'єкта підприємницької діяльності, якого стосується це розслідування. Преюдиційне значення для адміністративного суду мають обставини, встановлені вирокom суду в кримінальному провадженні або в ухвалі про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, які набрали законної сили;

8) у ч. 6 ст. 78 Кодексу адміністративного судочинства України йдеться про преюдиційність рішення суду в частині наявності проступку та вчинення його особою при розгляді справи адміністративним судом у межах вирішення спору про наслідки таких дій, тобто у справі, у якій

предметом доказування не може бути встановлення наявності або відсутності складу адміністративного правопорушення.

Отже, правові позиції Верховного Суду з питань оподаткування усувають суперечності правового регулювання податкових відносин, створюють передумови для правильного і одноманітного застосування податкового законодавства, а також сприяють утвердженню принципів права у податковій сфері.

Список використаних джерел

1. Дрішлюк А. І. Про визначення місця судового прецеденту в системі джерел цивільного права України. *Університетські наукові записки*. 2010. № 3 (15). С. 72–75.

2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 11.03.2023).

3. Огляд судової практики Верховного Суду щодо оподаткування в умовах воєнного стану. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Ohliad_pod_voiennoi_stan.pdf (дата звернення 11.03.2023).

4. Огляд судової практики Верховного Суду щодо застосування преюдиції з питань оподаткування та реалізації публічної фінансової політики. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Ohliad_preiudytsiia.pdf (дата звернення 11.03.2023).

ПАВЛЕНКО Володимир,

*здобувач кафедри публічного та приватного права,
Університет митної справи та фінансів*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕДАЧІ, ПРИМУСОВОГО ВІДЧУЖЕННЯ АБО ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку повномасштабного вторгнення в Україну, внаслідок дій РФ були завдані колосальні матеріальні збитки, які станом на початок 2023 р. оцінюються в понад \$700 млрд [1]. У цьому контексті досить актуальним є питання врегулювання правовідносин, пов'язаних із відшкодуванням державі, суб'єктам господарювання та пересічним громадянам збитків завданих військовою агресією за рахунок коштів, що можуть бути отримані внаслідок примусового відчуження або вилучення активів, що належить РФ як державі або причіникам агресії.

Наразі існує декілька механізмів, використання яких дозволить вплинути на досягнення вказаних цілей. Усі вони різняться за своєю